

Sahne

«Onlar Böyleydi»

Hilmi KURTULUŞ

on iki yıldanberi, hiç bir tiyatro temsilini bu kadar rahat, bu kadar endişesiz ve çirkinlik batağına bulaşmak korkusundan bu kadar uzak seyretmedim. Salondaki büyük kalabalık hayret edilecek bir izleyiş içinde bırakıvermiş kendini doğrusu. Son senele-
rin gerçekten başarılı bir tiyatro eseri ve temsili olan «Onlar Böyleydi» nin son perdesi kapanırken seyircilerin yüzlerindeki tebessümde gördüğüm genel beğenin sebebini aramağa çalıştım. Sebebi, tiyatro yöneticileri broşürlerinde söylüyordu. İmanlı Türk seyircisine dengeli, sağlam bir oyun gösterirken, günümüzde sunun altında ve üstünde bir çalışmayla imansız, haksız, dengesiz ve yersiz oyun yazarlara karşı âdeta bir meydan okuma bu.

İşte «Onlar Böyleydi» bunun için seçilmiş, yöneticiler bu arzuya eseri sahneye koymuş ve oyuncular bu çaba içinde oynamışlardı. «Onlar Böyleydi» bugün kayıtsız ve şursuz lâübalilik ve bayağılıkların tiyatro olarak öne sürülmesine karşı bir kez daha gerçek anlamda bir eser olarak ortaya çıkıyor.

Daha ilk oyununda Allah vergisi kabiliyetini, kuvvetli tiyatro bilgisini komik ve trajik belirtileri yakalamaktaki büyük gücünü kabul ettiren İsmail Lütfi Çakanın bütün oyun yazarlarımız arasında seçkin bir yeri de var. İsmail Lütfi Çakan tiyatronun, edebiyâtın bir dalı olduğunu sezen, anhyan ve uygulayan yazarların bugün için ilklerinden. Dramın konuşma (dialog), hareket ve kişilendirme gibi yapıya ilişkin özelliklerine gerçek değerini verme çabasını göstermiş ve bu çabası onun oyun yazarı olarak başarıya ulaşmasını önemli ölçüde sağlamıştır. Kendisine has özelliği ise tiyatro'da (düşünce) ögesine önemli bir yer ayırmasıdır. İsmail Lütfi Çakan, bundan başka imanlı bir açıdan ilk tiyatro eseri veren yazarlarımızdan biridir de. Bu yazarımız bugünkü medenî âleme en mümtaz örneği teşkil eden İslâmın nurlu menkıbelerini kendi oyun yazar kişiliğinin merceğinden geçirerek ibret verici panoramalar halinde gözler önüne seriyor. (Onlar Böyleydi), umumiyetle başarıya ulaşamayan bir türün (menkıbelerden oyun çıkarma çalışmasının) en başarılı örneklerinden biri.

İsmail Lütfi Çakan, Onlar Böyleydi'yi yazdıktan sonra hemen sahneye çıkarmadı. Oyunun türlü sebeplerle beklemesi, sonunda da ona değerini verebilecek ellere düşmesi oyunun yararına olmuş, oyun Adapazarı İmam-Hatip okulunun ve Elif Sahnesinin elemanları ile de verimli bir sonuca ulaşmış.

Türk sahne geleneğinin daha çok (göstermecî tiyatro) niteliğinde olduğu çokça söylendi. Bu yolda daha önce deneme yapan yazarlar oldu. Fakat bence bu alanda belki de en verimli çalışmayı yapmak ve başarılı sonucu almak Çakan'ın payına düştü. Olaylar dizisinin dramatik gelişim yerine, anlatımcı (öyküsel-episodic) bir gelişim verilmesi, seyirciyi olaylar içine alıp, yaşatma yerine, ona bu menkıbenin anlatılması, oyun kişilerinin kullanılışı, çizilişi, özelliği bu kişilerden birinin oyunu taşıyan, anlatan olması bu yönelişi tam mânâsıyla ifadelendiriyor.

İsmail Lütfi Çakan'ın anlattığı menkıbeler toplumsal bir tablodur. Bir kasabanın mahalli özelliklerini taşımakla birlikte, bütün bir İslâm âlemine taşıyabilen genelliktedir de... Ve bu genellikten çıkan tek sonuç da, bizzat Allah'a kulluk etmenin nasıl olduğudur.

Netice olarak (Millî Türk tiyatrosunun doğabilmesi için imanlı yazarlarımızın yetişmesi lâzımdır) diyenlere «Onlar Böyleydi» eseri ve yazarı mükemmel bir örnektir. Resmî tiyatrolarda avuç dolusu para vererek, dinine, imanına ve milliyetçiliğine maksatlı bir şekilde darbe vurmağa çalışan sözde oyunları sahnelemeğe uğraşan yöneticilerimiz, başlarını kaldırsınlarında etraflarına şöyle bir baksınlar...

Oyunun 3. perdesinden bir görünüş.
(Kayseri İ.H.O. Ekibi)

— Gitme ağabey, gitme! Seni burada bulamazlar!
(2. perde: Samsun Oda Tiyatrosu)

«Seref ve izzet Allah'ındır, Peygamberlerindir, mü'minlerindir...»

(Bursa Elif Sahnesi)